

ALEKSANDRAS DAMBRAUSKAS EN LA ANTAŬMONDMILITA AGADPERIODO

VYTAUTAS ŜILAS

Teologo kaj filozofo, poeto kaj matematikisto, sa-
tirvorta publicisto kaj literatura kritikisto, poligloto
kaj esperantisto-pioniro. Kiu estis tiu homo? Estis
prelato **Aleksandras Dambrauskas – Jakŝtas**. Estis
li ne nur la unua litovo esperantisto, sed ankaŭ la unua

en la mondo katolika sacerdoto esperantisto. Estis li
persono nobla, sed kun senflata strebo al vero, tre la-
borema. Distingis lin flegma karaktero kaj melanko-
liaj trajtoj de lia temperamento. Ni konatiĝu kun bi-
ografio de tiu ĉi elstara persono.

E-pioniro A. Dambrauskas, ĉ. 1931

La literatura kromnomo de A. Dambrauskas estis
– **Adomas Jakŝtas**. Tiel li subskribadis siajn litov-
lingvajn artikolojn. En lia naskovilaĝo loĝis kelkaj
Dambrauskas-familioj. La najbaroj distingis ilin laŭ
kromnomoj. Por la gepatroj “algluiĝis” la kromnomo
Jakŝtas – tiuj ja loĝis apud rivereto *Jakŝt-upis* (Jakŝta
rivero). Tial Aleksandras elektis por si la pseŭdonomon
Jakŝtas. En la esperantista medio A. Dambraus-
kas estis konata kiel Aleksandro Dombrovski (un-
uobla v). Atentinde, ke li mem neniam uzis la po-
lan familiformon kun duobla w (*Dambrowski*, do).

La naskoloko de A. Dambrauskas estas la centra
regiono de nuna Litovio (la vilaĝo *Kuronys*, paroĥejo
Pagiriai, distrikto *Ukmergė*). Li naskiĝis la 8-an de

septembro 1860 en
kampula familio. La
gepatroj Andrius kaj
Kotrina (Vaičiūnaitė)
parolis nur litove. An-
kaŭ en la vilaĝo sonis
nur la litova. Dum la
diservaj tagomatenoj
la tuta familio sidis
ĉirkaŭtable, litove pre-
ĝis kaj preĝkantis. Es-
tis do metita la funda-
mento kaj por litoveco kaj por katolikeco de Aleksan-
dras.

Arkiva naskiĝregistro de A. Dambrauskas

Kiam Aleksandras estis dekjara, mortis la patrino.
La patro edziĝis denove kaj la fileton sendis al la
patrina vilaĝo. La avino kaj la onkloj komencis in-
strui la boinfanon – li ricevis pollingvan preĝlibreton
(litovlinlingvaj libroj estis ja severe malpermesitaj de
la cara administraro, la mesoj estis pollingvaj). Tiel
Aleksandras konatiĝis kun la pola lingvo. Unu lia on-
klo instruis al li la rusan. Alia lia onklo (paroĥestro)
lokis lin en elementan lernejon. Tie oni instruis nur

ruse (litova interparolado estas malpermesata!). Post
la duonjara lernado, la knabo dum du monatoj estis
trejnita de repetitoro por eniri gimnazion en la urbo
Šiauliai. La instruado, kompreneble, estis en la rusa
lingvo. Aleksandras estis tre kapabla kaj diligenta
lernanto. Li tre multe legis. Liaj ŝatataj lernoobjektoj
estis matematiko, poezio, lingvoj greka kaj franca,
ankaŭ historio.

Imperatoria universitato

Jam preskaŭ 20-jara Aleksandro venis al Peter-
burgo por studi en fizik-matematika fakultato de Im-
peratoria universitato. Ekŝajnis al li, ke matematikaj
veroj posedas diecajn trajtojn: “ĉie ili – en Parizo, sur
la Luno kaj sur la Marso restas eternaj kaj senŝanĝaj.
Tiaj ili estis dekomence, tiaj ili restos por ĉiam”. A.
Dambrauskas provis la religiajn verojn pruvi matema-
tike kaj devis seniluziiĝi pri tio. Tamen, li konkludis,
ke inter religio kaj matematiko ekzistas analogeco:
iliaj veroj estas eternaj. Nur, laŭ li, la matematikaj
veroj estas racie proveblaj, kaj religiajn verojn oni
devas kredi.

Dum la studado en la universitato A. Dambrauskas
havis eblecon aŭskulti prelegojn de ortodoksa teologio
kaj filozofio. Kun granda intereso li aŭskultis prele-

gojn de rusa religia filozofo Vladimir Solovjov. Pli
poste A. Dambrauskas memstare studis liajn verkojn,
kiuj traktis la ĉefajn demandojn de religio kaj kristana
vivo, malkovris homan diecon kaj Dian homecon, in-
vitis ami ĉiujn popolojn samkiel la sian. La verkoj de
V. Solovjov faris grandan influon al formigo de kato-
likaj konvinkoj de A. Dambrauskas. Indas noti, ke la
sama filozofo V. Solovjov influis ankaŭ Zamenhofon.
Temas pri formigo de Zamenhofa homaranismo (la
homama doktrino).

Memstare studinte teologion A. Dambrauskas
konstatis, ke al li mankas profundaj teologiaj konoj.
Tio instigis lin, la matematikan studenton, decidiĝi
pri elekto de pastra sorto.

Filozofa V. Solovjov, 1890

A. Dambrauskas reprenis siajn dokumentojn el la universitato, revenis Litovion kaj aŭtune de 1881 eniris la Pastran Seminarion en Kaunas. Pro siaj eksterordinaraj kapabloj li, post tri jaroj (en 1884), kun episkopa stipendio estis sendita daŭrigi la studadon

en Imperatorian Peterburgan Katolikan Eklezian Akademion. Fininte la III-an akademian kuson (en 1887) li estis ordinita diakono kaj dum la studado en la IV-a li estis ordinita pastro kaj ricevis la rangon de teologia magistro (en 1888).

Imperatoria Peterburga Katolika Eklezia Akademio nun, 2016

En 1888 magistro Dambrauskas iĝis enoficigita kapelano de reala gimnazio en la litova urbo Panevėžys. Tiutempe, dum la festotagoj de caraj familianoj, la gimnazianoj devis trude partopreni la solenan meson en ortodoksa kirko. Tamen la juna kapelano, kiu strebis protekti litovajn gelernantojn kontraŭ rusigo, venigis la katolikajn gimnazianojn al katolika preĝejo por preĝi carhonore tie... Pro tia impertinenta peko (!) la pastro Dambrauskas estis eksoficigita kaj en junio 1889 akompanita eĉ de du ĝendarmoj (!), ekzilita al Novgoroda gubernio. Ties guberniestro direktis lin por loĝi al la urbeto Ustjuĝna.

En Ustjuĝna A. Dambrauskas tute ne atendite renkontis litovan verkiston kuraciston Vincas Pieteris. La kuracisto helpis al li trovi loĝejon. Li mem loĝis lukse en la domo de loka bonfaranta negocisto J. M. Pozdejev.

En la kuracista loĝejo la anbaŭ kleruloj pasigis multajn vesperojn parolante pri historio de Litovio kaj estonto de litova popolo. A. Dambrauskas instigis sian samnacionon pri la verko de la unua litova historia romano “Algimantas” (poste prizorgis ĝian publikigon, en Usono).

La domo de Pozdejevoj en Ustjuĝna

Dum la estado en Ustjuĝna A. Dambrauskas serioze okupiĝi pri Esperanto. Kiel li fariĝis esperantisto? Ni revenu al Sankt-Peterburgo. Dambrauskas estis ĵus ekstudinta en la lasta kurso de la Eklezia Akademio kiam la 7-an de aŭgusto 1887 aperis la unua gazeta artikolo pri Esperanto. Temas pri informativa kaj objektiva publikaĵo “Anti-Volapük” en Varsovia gazeto “Kurjer codzienny”. Baldaŭ al ĝi reeĥis, eble finsep-

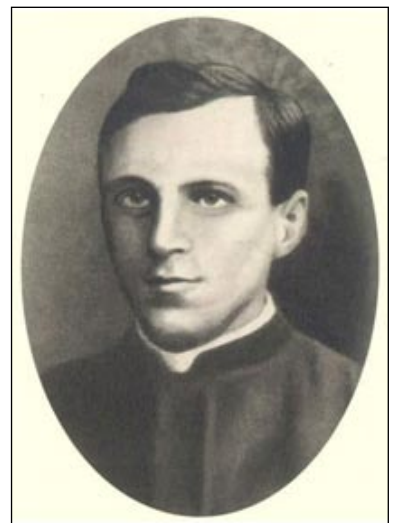
tembre, “Gazeta Warszawska”. Esperanton ĝi traktis moke kaj asertis, ke: “la ŝtelistoj en tuta mondo povos ekuzi ĉi tiun novan rimedon de interkompreniĝo por siaj internaciaj celoj”. La kleriko A. Dambrauskas tralegis tiun absurdaĵon kaj reagis tute spite: “Ĉi tiu malbonintenca primoko influis al mi tute alie ol esperis la fiĵurnalisto, ĉar mi la saman tagon mendis el Varsovio la eldonon de Zamenhofa broŝuro”.

Kleriko A. Dambrauskas, ĉ. 1886

Baldaŭ post la ricevo de la “Unua Libro” A. Dambrauskas skribis al Zamenhof poŝtkarton en tute korekta (!) Esperanto. Estis do la unua korespondaĵo en Esperanto, kiun ricevis ties aŭtoro! Tiel la cara ekzilito A. Dambrauskas iĝis unu el inter la unuaj personoj, kiuj ekuzis la lingvon **praktike!** Lian nomon ni trovas ankaŭ en la “Adresaro de la personoj, kiuj ellernis la lingvon “ESPERANTO”, Serio I. № 1 ĝis 1000”, eldonita en 1889: “Dombrovski, Aleksandr, katolika pastro, Ustjuĝna, gub. Novgorod. R.”.

Loĝante en Ustjuĝna la pastro Dambrauskas ne havis eblon plenumi la pastran mision, sed okupiĝis pri kunlaborado en malpermesata litova gazetaro, eldonata en Litovio Minora (Orientprusia nordo, la nuntempa Kaliningrada regiono). Li kunlaboris

kun gazetoj “Aušra” (Aŭroro), “Tėvynės sargas” (Patruja gardanto). Tie, en la urbo Tilžė (germane Tilsit, nutempe Sovetsk) li en prestiĝa eldonejo de Otto von Mauderode en 1894 eldonis la unuan sian litovlingvan versareton, la nelegalan “Dainų skrynelė” (Kanta skatolo). La dua eldono legale aperis en St-Peterburg (1894).

Eldonejo de O. Mauderode en Tilže (Tilsit)

La ligoj de A. Dambrauskas kun eldonantoj de nelegalaj litovlingvaj eldonaĵoj en Tilžė utilis ankaŭ por Esperanto. En la urbo Ustjuĝna A. Dambrauskas

preparis lernolibron de Esperanto por litovoj “Mokintuve Terptautiszkos Kalbos”. Ĝi aperis en 1890, en la urbo Tilžė en presejo de Julius Schoenke.

E-lernolibro de A. Dambrauskas, 1890

Loĝante en Ustjuĝna A. Dambrauskas komen-
cis versi en Esperanto. Novembre de 1893 li verkis
versaĵon aktualan ĝis nun “Estu! Estu!”. Samjare ĝi
eldonis la preĝareton “Preĝareto por katolikoj” de
Louis de Beaufront, eldonitan en Francio. Ekde tiam
la teksto estas konata kiel poemo “Laŭdadu Dion”:

Laŭdadu Dion ĉiuj gentoj teraj,
Ĉiuj popoloj laŭdu la Sinjoron!
Levu jam supren feran sian koron,
Kaj ekrekonu, ke vi fratoj veraj.

Unu vi havas civilizacion,
Teron, aeron havas ja komunan,
Super la kapoj unu globon sunan,
En la ĉielo – unu Patron – Dion.

La dua eldono de unua katolika Preĝareto de L. Beaufront

La 26-an de oktobro 1896 en rusa urbo Smolensk
okazis inaŭguro de ĵuskonstruita novgotika kirko de
St. Senpeke Koncipiĝinta Virgulino Maria. Smolen-
skaj esperantistoj uzis la okazon por elmontri siajn re-
ligiajn sentojn. Preninte el la “Preĝareto” la poemon
“Laŭdadu Dion ĉiuj gentoj teraj”, ili verkigis muzi-

kon por ĝi kaj en la dirita solena tago dum la Meso
trakantis ĝin ĥore! Tio faris la feston pli solena. Pri la
historia evento A. Dambrauskas eksciis *post factum*,
jam loĝinta en Kaunas.

La preĝkanto “Laŭdadu Dion” de A. Dambrauskas unue sonis en Smolenska katolika kirko

En Ustjuĝna A. Dambrauskas pasigis eĉ 5 jarojn....
Post la reveno al Litovio en majo 1984 la pastro longe
ne rajtis okupi konstantajn oficialajn oficojn. Komence
li estis kapelano de Kaŭna malliberejo, poste li oficis
en malgranda malnova preĝejo de St. Gertruda, laste

– sekretariis ĉe episkopo M. Paliulonis. Nur en 1898
li estis ordinita profesoro de Kaŭna Pastra Seminario.
Tiam (14.01.1902) li verkis la poresperantan versaĵon
“Kanto” (Nova Kanto):

Ho eksonu nova Kanto,
Pri la lingvo Esperanto!
Pri ligil` internacia,
Revo nia, amo nia!

Dum venonta la centjaro,
Kredu, esperantistaro...
Ĝin parolos ĉiu homo,
Predikisto, profesoro,
Komercento kaj doktoro,
Kaj hebreo kaj kristano,
Kaj litovo kaj japano.

Por ke venu tiu horo -
Kune, fratoj, al laboro!
Jen per kanto, jen per vorto,
Jen agante ĝis la morto.

Iru kiel apostoloj
Ĝin anonci por popoloj,
Kaj eksonu nia voko,
Sur la ter` en ĉiu loko!

Virina instituto de princino Ksenia

En la jaro 1902 la rusa potenco iĝis iom pli indulgema al la pastro prof. A. Dambrauskas kaj konsentis pri lia eklaboro en la Peterburga Eklezia Akademio. En la Akademio A. Dambrauskas prelegis la Bibliion (la Testamentojn). Krome, li instruis religion en du porvirinaj St.-Peterburgaj institutoj (en la Ksenia kaj la

prestiga Elizabeta institutoj). Malgraŭ ŝarĝo de multa laboro li sukcesis ankoraŭ partopreni la agadon de la litova urba komunumo! La akademia ĉefaro ordinis lin profesoro kaj taksis liajn meritojn per la honoraj Kruco kaj ordeno de St. Anna.

Nobela instituto de princino Elizabeta

La Peterburga vivoperiodo de A. Dambrauskas manifestiĝis ankaŭ je lia aktiveco por Esperanto. Li membriĝis en la Peterburga Societo "Espero". La societo estis la unua oficiala E-organizaĵo en Ruslando, registrita de Ministerio pri Internaj Aferoj en la jaro 1892 (fondita en 1901).

Por la 10-jara jubileo de la societo A. Dambrauskas

dediĉis la poemon "Nova Kanto" (Kanto). Por ĝi la muzikon verkis komponisto de religia muziko orgenisto de Kaŭna katedralo Juozas Naujalis. Estis li komponisto de la ĝis nun populara en Litovio la preĝkanto "Pulkim ant kelių" (Surgenuiĝu). Tiun kanton bonege esperantigis konata litova esperantisto Petras Čeliasukas.

Komponisto J. Naujalis

En la jaro 1903 profesoro de la Eklezia Akademio A. Dambrauskas verkis en Esperanto la versan gratulon por novelektita Papo Pio X-a: "Al Lia plej sankta Moŝto". La dediĉa gratulo aperis frontpaĝe de la unua numero de la revuo "Espero Katolika" (1903). Poste, dum la aŭdienza akcepto de esperantistoj la 1-an de

junio 1906, ĝi estis prezentita al Lia Sankteco ankaŭ kune kun la tuta kolekto de la revuo. Al la vizitintoj la Papo respondis per lakona danko kaj beno kaj de tiam li ĉiujare sendis siajn gratulojn al katolikaj E-kongresoj (same faris ankaŭ papoj Benedikto XV-a kaj Pio XI-a).

Grincu per dentoj infera serpento!
Nin ne timigas jam via envio:
Tra l' maraj ondoj kaj forta la vento
Nin gvidos Pio!

Tial laboru sen tim' kristanaro,
Ĝis kiam estos, laŭ vorto de Dio,
Unu paŝanto kaj unu ŝafaro ...
Gvidu ĝin Pio! (18.09.1903)

Revuo Espero Katoliko. Versgratulo al Pio X

La tuta mondo kun belaĵoj siaj:
Bruo arbara, dolĉaj birdaj kantoj,
Verdaj herbetoj, ludoj papiliaj,
Nuboj migruloj, tra ĉiel' flugantaj;
Kaj la taga lumo kaj la noktmistero,
Freŝa herbejo plena je odoro –
Ĉio murmuris al ni sur la tero:
Homo: memoru, estas Di' Sinjoro!

La jaro 1905 estis, ĝenerale, eventoriĉa jaro. Aŭgure estis jam permesita enlanda eldonado en la lingvoj litova kaj ukraina. En januaro okazis la 1-a Revolucio, kiu skuis la rusan monarkan reĝimon. Malsukcese por Rusia Imperio daŭris la Rusa-japana milito (ĉesis finaŭguste). Estis la jaro de ekvigliĝanta internacia E-agado kaj la jaro de la okazonta la unua Esperanto-Kongreso. En marto 1905 A. Dambrauskas verkis kelkajn movadajn versaĵojn. En la versaĵo "Solvita demando" li konstatis:

Dank' al Dio sonas mia kanto,
Dank' al voĉo mi ne estas muta,
Sed dank' al la bela Esperanto
Mi parolas kun la mondo tuta.

Maje 1905, antaŭ la unua E-kongreso do A. Dambrauskas verkis la Himnon, “dediĉitan al la in-

El ĉiuj landoj kaj el ĉiuj gentoj,
Ni kunvenintaj Vin adoras Di'!
Al vi sin turnas niaj piaj sentoj,
Kaj nia kanto sonas nur al Vi!

Ho, venu tiu hor' de unueco!
Rompon, dividon amas nur satan'...
Patro, ni preĝas Vin pri la frateco,
Nian laboron benu Via man'! ...

La 5-12-an de aŭgusto en la nordfranca urbo Boulogne-sur-Mer (Bulonjo) okazis la 1-a Universala Kongreso de Esperanto. Estis eminentaj tagoj en la

ternacia esperantista kongresanaro en Boulogne-sur-Mer”:

Laŭ Via diro: ekposedu Teron!
Ni ĝin okupis kaj posedas nun;
Transnaĝas marojn, sondas atmosferon,
Kaj ĉie loĝas, kie brilas sun'.

historio de Esperanto. Inter nemultaj Ruslandaj esperantistoj estis ankaŭ A. Dambrauskas.

Partoprenatoj de 1-a UK en Bulonjo

Dimanĉon, la 6-an de aŭgusto, en la urba preĝejo de St. Nikolao okazis la unua internacia katolika diservo en Esperanto. Al ĝi estis invititaj ĉiuj kongresanoj, sendepende de iliaj kredkonfesoj, ankaŭ L. Zamenhof ĝin ĉeestis. En la kongreso A. Dambrauskas havis la okazon persone konatiĝi kun la aŭtoro de Esperanto! Dum la solena diservo oni kantis diversajn

komponaĵojn en Esperanto. Ankaŭ “la belan himnon porokaze verkitan de pastro Dombrovski el Peterburgo. *El ĉiuj landoj kaj el ĉiuj gentoj Ni kunvenintaj Vin adoras, Di'* “. La muzikon komponis s-ino Josée Guivy el Tours (la Himno estis publikigita de Presa Esperantista Societo en Parizo en 1907).

La preĝejo de Sankta Nikolao en Bulonjo

En la kongreso estis elektita Provizora Kongresa Komitato, “enkiesanaron eniris prof. Dombrovski (ST.-Peterburgo)” kaj la ĉefa internacia Esperanta institucio Lingva Komitato (formita 08.08.1905 por kontroli lingvan evoluon). La komitato konsistis el 98 komitatanoj. Inter ili unu litovo (!) – Dambrauskas. Kiam aperis proponoj pri ŝanĝoj en la lingvo Esperanto, A. Dambrauskas defendis la pozicion de lingva stabileco.

Prof. de la Peterburga Eklezia Akademio A. Dambrauskas estis aktiva membro en la St.-Peterburga societo “Espero”. Reveninta post la Bulonja kongreso li estis elektita prezidanto de la societo.

Ni kelkvorte tuŝu la demandon pri A. Dambrauskas kaj la organo de la societo “Ruslanda Esperantisto”. La 11-an de januaro 1904 la profesoro A. Dambrauskas gvidis ĝeneralan membro-kunvenon de la societo dum kiu estis decidite pledi antaŭ certaj rego-instancoj pri permeso eldonadi periodaĵon en la lingvo Esperanto, kiu estu oficiala organo de la societo. La penoj sukcesis kaj finrezulte en 1905 komencis

aperadi la revuo “Ruslanda esperantisto”.

Ni scias ankaŭ pri la letero de la societa prezidanto A. Dambrauskas al la Ĉefa Cenzura Administracio (GlavLit) pri pli ofta eldonado de la revuo “Ruslanda Esperantisto”, en kiu estas la vortoj: “Mi havas la honoron peti je la nomo de la societo “Espero” pri ĉiusemajna eldono de la revuo “Ruslanda Esperantisto”. La peto estis kontentigita. La revuo, tamen, restis monata.

La revuo „Ruslanda Esperantisto”, 1905

En „Ruslanda Esperantisto” Nr.1 1906 L. Zamenhof kaŝnome publikigis longan artikolon “Dogmoj de hilelismo”, en kiu li prezentis sian religiecan kaj filozofian doktrinon (instruon) nomita *Homaranismo*. Li klarigis, ke *homaranismo* celas al pura homeco: „instigante komunikiĝadi kun homoj de ĉiuj lingvoj kaj religioj sur principoj de reciproka frateco, egaleco kaj justeco“. Krei la instruon *Homaranismo* al L. Zamenhof inspiris verkoj de hebrea ekleziulo Hilel (samtempulo de Jesuo) kaj rusa religia filozofo V. Solovjov. La aŭtoro de *Homaranismo* L. Zamenhof estis konvinkita, ke ĉefaj kaŭzoj de ĉia malpaco inter la popoloj estas la etnaj, lingvaj kaj religiaj diferencoj kaj por solvi tion proponis ideologion de hilela homaranismo.

Al la ekleziulo prof. A. Dambrauskas, tamen, ekŝajnis, ke L. Zamenhof celas krei novan religion kaj li en la Nr. 3 de „Ruslanda Esperantisto“ aperigis malkontentan artikolon pri homaranismo („Kelkaj demandoj pri hilelismo“). Li rimarkis, ke:

„Pozitiva valoro de hilelismo konsistas en tio, ke ĝi igas ĉiun homon pensantan difini siajn rilatojn: *al si mem, al Dio, kaj al siaj proksimuloj*.” [...] “Sed la hilelismo volante esti sistemo supernacia kaj superreligia, fariĝas bedaŭrinde kontraŭnacia kaj kontraŭreligia. [...] La iniciatoroj de hilelismo opinias, ke la kaŭzoj precipaj de nuntempa societa malbono en la tuta mondo estas la diverseco de lingvoj kaj religioj. Granda eraro. La multlingveco kaj diversreligieco estas ne *kaŭzoj*, sed nur *pretekstoj* de militoj kaj persekutadoj.”

L. Zamenhof esplikis siajn dogmojn en la kvara numero per la respondo „Pri la homaranismo. Respondo al P-ro Dombrovski“, subskribinte „Homarano“. Estus interese ĉi tiun dialogon iam pritrakti el la teologia vidpunkto.

En 1906 A. Dambrauskas forlasis la profesoran kaj prezidantan postenojn (en la Eklezia Akademio kaj en la societo “Espero”) kaj revenis Litovion. La revenon kaŭzis la deziro serioze okupiĝi pri demandoj de renaskiĝanta litova nacia kulturo. Reveninte li fondis kaj ĝismorte gvidis porkristanan St. Kazimiran libroeldonan societeton (St-Kazimira Societo), fondis kaj redaktis la revuon “Draugija” (Kunestado, ekde 1907). Li estis unu el la fondintoj kaj agantoj de la Asocio de Kristanoj Demokratoj (1905). Loĝanta en Kaunas A. Dambrauskas ne ĉesis okupiĝi ankaŭ pri

Esperanto. Agis li kaj en la nacia kaj en la internacia skalo.

La teologon A. Dambrauskas ĉiam interesis la problemoj de konveneco de scienco kaj kredo. Pri tio li en 1908 (en Kaunas) publikigis filozofian 215-paĝan eseon pri Scienco kaj “Malgrandaj pensoj pri grandaj demandoj” – en Esperanto.

Dum la 5-a UK en Barcelono (5-10 de septembro 1909) okazis kelkaj kunvenoj de katolikaj kongresanoj. A. Dambrauskas, ne povinta veni Barcelonon kaj partopreni la kunvenojn persone, sendis el Litovio al ili, “honorindaj kongresanoj”, elokventan leteron kun la “epokfara propono” pri neceso krei tutmondan katolikan E-organizaĵon. Ĝi estis voĉlegita:

“Estimataj geanoj en Esperanto kaj karaj gefratoj en Kristo, ... Ĉu ĝi nomiĝos «Internacia Katolika Esperantista Unuiĝo», ĉu alie, tio ĉi estas ne grave... ĝi devas plej bone respondi al la nuntempaj bezonoj de la katolikaro... Mi sentas ĝian senprokrastan bezonon kaj estus vere feliĉa, se vi, estimataj kongresanoj, ĝin pripensu, preparolu kaj fondu”.

La propono de A. Dambrauskas estis akceptita unuanime! Oni ellaboris projekton de regularo de “Katolika Unuiĝo Esperantista” (KUE), publikigis ĝin en la revuo “Espero Katolika” kaj decidis pri la unua Katolika Esperanto-Kongreso. En 1910, kiam en Parizo okazis la I-a Esperantista Katolika Kongreso kaj la Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista (IKUE) fondiĝis definitive. A. Dambrauskas forestis. La II-a Katolika Kongreso okazis en Genevo (1906). A. Dambrauskas forestis ankaŭ tie.

Somere de 1912 okazis du gravaj E-kongresoj. La 11-18-an de aŭgusto en tiam Aŭstria Krakovo okazis la 8-a UK kaj sammonate la 17-23-an en Budapeŝto la III-a Esperantista Katolika Kongreso. A. Dambrauskas iris al Budapeŝto. Laŭvoje al la Katolika Kongreso li faris viziton al L. Zamenhof en ties Varsovia hejmo (Dzika str. Nr. 9). Verŝajne tuj antaŭ la Krakova UK.

Dum pli ol hora interparolo en Esperanto, L. Zamenhof diris kelkajn frazojn en la litova lingvo. Pri tio A. Dambrauskas skribis subtitole “Miaj rilatoj kun D-ro L. Zamenhof” (litove, libr. Uĝgesę žiburiai. Biografijų ir nekrologų rinkinys, 1930), bedaŭrinde, sen la enhavo de la interparolo. La renkontiĝo, tamen, konfirmis la supozon, ke L. Zamenhof la litovan lingvon iom scipovis.

Partoprenantoj de la III-a Esperantista Katolika Kongreso en Budapeŝto

E-gravuloj de la kongreso: A. Dambrauskas, Cladius Colas (organizinto de la 1-a Katolika Kongreso), abato Austin Richardson (prezidanto de IKUE), pre-

lato Sandor Giesswein (prez. de Hungarlanda E-Asocio). paroĥestro Jakobo Bianchini (membro de Lingva Komitato).

En Budapeŝto A. Dambrauskas estis tre honorata, tamen detaloj pri lia partopreno, ho ve, forestas. Pri la kongreso raportis la oktobra numero de *Espero Katolika* (1912), sed mi tiun numeron interrete ne trovis.

A. Dambrauskas estis aktiva partoprenato de E-kunvenoj en Kaunas. Januare 1910 li en Kovna E-societo legis la raporton “Esperanto kiel scienca helpilo”. Septembre 1912 li komunikis pri paso de la III-a Esperantista Katolika Kongreso en Hungario. Sendube, ankaŭ pri sia renkontiĝo kun L. Zamenhof.

A. Dambrauskas elstaris ne nur en la internacia, sed ankaŭ en la loka skalo. Povas esti, ke li estis unu el la iniciatintoj de Kovna Esperanto-societo, registrita la 18-an de decembro 1909 (kune kun Aleksandr Nedoviŝin kaj bofratino de Zamenhof Tereza Kocin). La prezidanto estis financisto A. Nedoviŝin, la vicprezidanto dum la oficperiodoj 1910-1912 estis prelato A. Dambrauskas. Li daŭre klopodis pri kresko de esperantistaro en Litovio.

Instruisto Stasys Tijūnaitis informas, ke en 1910 (14.02. 1910) A. Dambrauskas sendis al li leteron kun la instigo senprokraste verki novan lernolibron de Esperanto, ĉar la lia “Mokintuve terptautiszkos kalbos D-ro Esperanto jam malnoviĝis”. La St. Kazimira societo en la urbo Seinai (nun Sejny, Pollando) eldonis la novan lernolibron jam en 1912 kun la noto litovlingva: “Redaktis kaj antaŭparolon aldonis pastro A. Dambrauskas, vicprezidanto de Kaŭna Esperantista Societo”. Cetere, verkante la lernolibron S. Tijūnaitis konsultiĝis kun L. Zamenhof mem.

A. Dambrauskas en ĉ. 1908

E-lernolibro S. Tijūnaitis, eldonita en Seinai

A. Dambrauskas traktis temojn historiajn, ekonomiajn, jurajn, moralajn kaj etikajn kaj verkis beletrajn, teologiajn, filozofiajn kaj sciencajn artikolojn en kvin lingvoj: la litova, pola, rusa, latina kaj Esperanto. Scipovis li pli multajn lingvojn – ankaŭ la lingvojn francan, germanan, hebrean, helenan (grekan) kaj hispanan.

A. Dambrauskas kontribuis al jenaj gravaj E-peri-

odaĵoj: *L'Espérantiste* (Parizo), *Lingvo Internacia* (Upsalo), *La Revuo* (Parizo), kaj *Literaturo* (Londono). Menciindas kelkaj liaj matematikaj verkoj: „Pri unu speco de kurbaj linioj, koncernantaj la Van Euklidan postulaton“ (Berlin, 1905) kaj „Pri novaj trigonometriaj sistemoj“ (Berlin, 1906; france – en 1908 en Belgio).

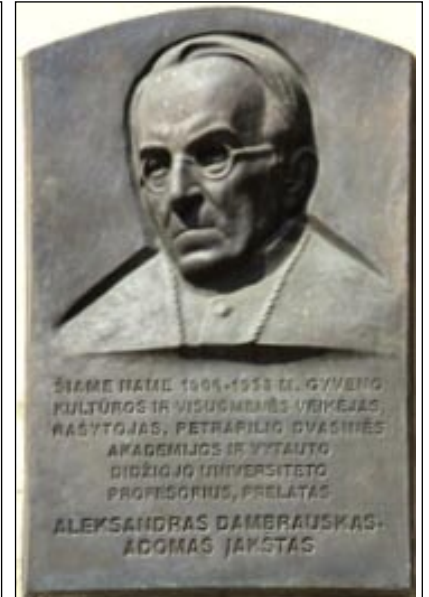
Prelato A. Dambrauskas

A. Dambrauskas estis elstara personeco ne nur por litovoj, sed ankaŭ por esperantistaro. Estis malfacile prezenti lin pli-malpli dece eĉ limiĝinte nur je esperantistaj temoj kaj eĉ je la aparta lia vivoperiodo – la rusa regpotenca. Alia problemoj estas mala – la manko de fota materialo – ja A. Dambrauskas ne ŝatis fotiĝi...

Post la reveno el St.-Perburgo al Litovio A. Dambrauskas ĝis la morto (en 1938) loĝis en urbo Kaunas, en la sama loĝejo (*Rotušės* placo 23), krom la militaj jaroj. Aŭguste de 1914 Rusa Imperio atakis

Germanan Imperion. La rusa armeo invadis nordan Orietprusion. Tiel komenciĝis la I-a Mondmilito. Germanoj sukcese kontraŭatakis. Septembre en la garnizona urbo Kaunas estis enkondukita milita stato. Laŭ la ordono de urbestro Nik. Grjazev prelato A. Dambrauskas, kiel persono danĝera al la rusa reĝimo, estis devige translokigita al urbo Vilno. Tie li restis ĝis oktobro 1915 (1915.X.10), kiam germanoj okupis tiun ĉi urbon. Reveninte al Kaunas, li prelegis filozofion en Pastara Seminario.

Kaunas. La domo, kie loĝis A. Dambrauskas kaj lia memortabulo

La memortabulo por A. Dambrauskas estas el la jaro 1989, skulptita fare de Vl. Žuklys.

La unua mondmilito interrompis multajn intencojn de prelato A. Dambrauskas. Li konkludis: laboron pli bone ne komenci, ol ne fini ĝin. Tamen, dum tiu ĉi severa milita tempo li ne sidis kun ligitaj manoj: li verkis

lernolibron de trigonometrio por litovaj lernejoj. En 1919 li eldonis sian lernolibron de logiko, la unuan tian en litova lingvo.

En postaj jaroj A. Dambrauskas, plu agis pri disvolvo de litova religia kulturo, fortigo de katolika mondkoncepto kaj restis aktiva esperantisto.